

הרב ישי בוכרים שליט"א

דון מינה ומינה, דון מינה ואוקי באתרה

נחלקו ר"מ ורבנן בתחילת פרק רביעי מסכת שבועות בדבר שבועת העדות כאשר נשבע מפי עצמו, דעת ר"מ שאין צורך שתהא השבועה בבי"ד, ואילו חכמים סוברים שבשבועת העדות קיים תנאי הכרחי שתיעשה בבי"ד. וכך נאמר במשנה: "שבועת העדות נוהגת באנשים וכו' ואינה נוהגת אלא בראויין להעיד בפני בית דין ושלא בפני בי"ד, מפי עצמו, ומפי אחרים אין חייבים עד שיכפרו בהן בבי"ד דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים בין מפי עצמו ובין מפי אחרים אינן חייבים עד שיכפרו בהן בבי"ד".

כעין מח' זו בענין שבועת העדות קיימת מח' נוספת בענין שבועת הפקדון. וכך נאמר במשנה (ריש שבועת הפקדון): "שבועת הפקדון נוהגת באנשים וכו' בפני בי"ד ושלא בפני בי"ד מפי עצמו, ומפי אחרים אינו חייב עד שיכפרנו בבי"ד דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים בין מפי עצמו ובין מפי אחרים כיון שכפר בו חייב (והיינו בין בבי"ד בין שלא בבי"ד).

היוצא מכך שנחלקו ר' מאיר וחכמים בתרתי, א. בשבועת העדות מפי עצמו - לדעת חכמים חייב רק בבי"ד ולדעת ר"מ בין בבי"ד בין שלא בבי"ד.

ב. בשבועת הפקדון מפי אחרים - לדעת חכמים חייב בין בבי"ד בין שלא בבי"ד ולדעת ר"מ חייב רק בבי"ד.

ובגמ' בדף לא ע"א: "במאי קמיפלגי, אמרוה רבנן קמיה דרב פפא בדון מינה ומינה בדון מינה ואוקי באתרה קא מיפלגי, ר"מ סבר דון מינה ומינה מפקדון, מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב, אף עדות מושבע מפי עצמו חייב, ומינה מה פקדון בין בבית דין ובין שלא בבית דין, אף עדות בין בבית דין ובין שלא בבית דין, ורבנן סברי דון מינה ואוקי באתרה, מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב אף עדות מושבע מפי עצמו חייב, ואוקי באתרה מה מושבע מפי אחרים בבית דין אין, שלא בבית דין לא, אף מושבע מפי עצמו בבית דין אין, שלא בבית דין לא".

ובהמשך הסוגיא ישנו נסיון לדחות את האפשרות שבכך הם חולקים, אולם למסקנת הסוגיא הוכח שבכך חולקים.

להבנת הסוגיא יש להוסיף פרט נוסף הידוע לכל לומד, הפסוק העוסק בשבועת העדות הוא "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה, והוא עד, או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו" (ויקרא ה, א) כלומר הפסוק עוסק במושבע מפי אחרים כדיוק לשון הפסוק "ושמעה קול אלה", ואילו הפסוקים העוסקים בשבועת הפקדון הם: "נפש כי תחטא

ומעלה מעל בה', וכחש בעמיתו בפקדון... או מצא אבדה וכחש בה ונשבע על שקר... או מכל אשר ישבע עליו לשקר ושילם אותו בראשו וכו'" (ויקרא ה, כ-כו). היינו שפסוקים אלו עוסקים בנשבע בעצמו.

ובגמ' הביאו גזירה שוה תחטא תחטא המלמדת ליתן דין מושבע מפי עצמו אף בשבועת העדות וכן ליתן דין מושבע מפי אחרים בשבועת הפקדון. חילוק נוסף ישנו בין שבועת העדות לשבועת הפקדון, והוא, שבפסוק העוסק בשבועת העדות נאמר "אם לא יגיד ונשא עונו" ולמדו חז"ל בשבועות לב ע"א "לא אמרתי לך אלא במקום שאילו מגיד זה מתחייב זה ממון" כלומר דווקא בב"ד. נמצינו למדים, ששבועת העדות שנאמרה בתורה שעניינה במושבע מפי אחרים מתחייב אך ורק בב"ד, ואילו בשבועת הפקדון שנאמרה בתורה שעניינה מפי עצמו, לא נאמר חילוק זה וחייב בין אם נשבע בב"ד ובין אם נשבע חוץ לב"ד.

אלא שנחלקו ר"מ ורבנן האם כאשר למדים שבועת העדות משבועת הפקדון מגזירה שוה הנ"ל לומר שאף בשבועת העדות מתחייב מושבע מפי עצמו, יש ליתן את כל פרטי הדין האמורים בשבועת הפקדון היינו שחייב בין אם נשבע בב"ד ובין אם נשבע חוץ לב"ד או שמא למדים משם את עיקר הדין שחייב אף מושבע עצמו, אולם פרטי הדין הינם עפ"י דיני שבועת העדות ועל כן יהא חייב רק אם הושבע מפי עצמו בב"ד, בלבד.

כעין זה נחלקו בענין שבועת הפקדון מפי אחרים שנלמדת משבועת העדות, האם יהא דינה נלמד משבועת העדות לחלוטין ועל כן יהא חייב רק אם הושבע בב"ד, או שמא נלמד רק את העקרון, שמושבע מפי אחרים חייב, אך את פרטי הדין מקיימים לפי שבועת הפקדון, ועל כן יהא חייב בין אם הושבע בב"ד, בין אם הושבע חוץ לב"ד.

אם כן יוצא, שהמח' בין ר' מאיר לחכמים אם חיובו הוא רק בב"ד או אף חוץ לב"ד, תלויה בשאלה הכללית האם אמרינן דון מינה ומינה או דון מינה ואוקי באתרה. ואכן הריטב"א בסוגייתנו כתב שמכאן יש להוכיח שההלכה היא, דון מינה ואוקי באתרה, שהרי הלכה כחכמים, וכך הם סוברים.

מח' זו נידונה בש"ס במס' מקומות. ביבמות עח בדבר ממזרת לאחר עשרה דורות האם מותרת, משום שלמדים מעמוני ומואבי שהזכרים אסורים והנקבות מותרות, ופסק הרמב"ם להלכה דון מינה ואוקי באתרה ואסורה לעולם (פרק טו מהלכות איסורי ביאה). וכן בבבא קמא כה ישנה סוגיא העוסקת בכלל זה.

אולם במסכת זבחים צא ע"ב מובאת מח' תנאים בדבר כמות השמן שמתנדבים על גבי המזבח. וכך נאמר שם: "שמן, לא יפחות מלוג, רבי אומר שלושת לוגין, במאי קמיפלגי, אמרוה רבנן קמיה דרב פפא דון מינה ומינה ודון מינה ואוקי באתרה איכא בינייהו, דרבנן סברי דון מינה ומינה מה מנחה מתנדבין אף שמן מתנדבין, ומינה מה מנחה לוג אף שמן לוג ומה מנחה קומצה ושייריה נאכלין, אף שמן קומצו ושייריו נאכלין. ורבי סבר דון מינה ואוקי באתרה וכו' (עפ"י הגהת שיטה מקובצת שם).

בפרק טז מהלכות מעשה הקרבנות (הלכה יד) פסק הרמב"ם "ואין מתנדבין ולא נודרין פחות מלוג שמן שאין לך מנחה פחותה מעשרון והיא צריכה לוג אחד שמן".

והקשה ה'לחם משנה' בפרק טז ממעשה הקרבנות שם: "ורבינו ז"ל פסק כרבנן כאן וכן גבי לוג לקמן בסוף פרק יז, ויש לתמוה דמשמע דקיימא לן בעלמא דדון מינה ואוקי באתרה, דבשבעת הפקדון אפליגו רבנן ור' מאיר כמבואר בפרק שבועת העדות (לא, א-ב) דרבנן אית להו דון מינה ואוקי באתרה ור' מאיר אית ליה דון מינה ומינה, ופסקו הפוסקים כרבנן וכן פסק רבינו בהלכות שבועות (רפ"ז ורפ"ח), דבין מושבע מפי עצמו ובין מושבע מפי אחרים חייב בין בבית דין בין שלא בבית דין (מדובר שם על שבועת הפקדון), ואם כן כיון דהתם פסקין כרבנן דאית להו דון מינה ואוקי באתרה, למה פסקין הכא דלא כרבי וצריך עיון".

ובספר המפתח (מהדורת הרב פרנקל) ציין מראי מקום להרבה מן האחרונים שדנו בקושי זה, ובסתירת דברי הרמב"ם. ולפי האמור לקמן יתבארו דברי הרמב"ם בדרך שאין מקום כלל לקושיות.

נשוב לסוגייתנו, בשבועות שם, כאמור ישנה מח' בין ר"מ לרבנן האם פרטי הדין שנמצאים בשבועת הפקדון נלמדים גם לשבועת העדות במושבע מפי עצמו וכן פרטי הדין הקיימים בשבועת העדות נלמדים לשבועת הפקדון במושבע מפי אחרים.

אלא שיש להקשות הרי ישנם פרטי דין נוספים שיש הבדל בין שבועת העדות לבין שבועת הפקדון, כגון ששבועת העדות נוהגת רק בראויין להעיד (משנה ריש שבועת העדות) ואילו שבועת הפקדון נוהגת אף בפסולין לעדות (משנה ריש שבועת הפקדון), א"כ מדוע לא נחלקו ר"מ וחכמים אף בענין זה אם למדים משבועת העדות לשבועת הפקדון לגבי מושבע מפי אחרים, שיהא חייב הכופר בפקדון אך ורק אם הינו כשר לעדות כמו בשבועת העדות, וכן להפך, שיחלקו לגבי מושבע מפי עצמו בשבועת העדות שהמושבע הינו פסול לעדות שיתחייב גם כן כמו בשבועת הפקדון. וכך הקשה הרש"ש "לכאורה א"כ מפי עצמן אפי' נשים וקרובין ופסולין נמי".

במשנה (דף לה ע"א) נאמר: "משביע אני עליכם פלוני ופלוני שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני, שבועה שאין אנו יודעין לך עדות והם יודעים לו עדות עד מפי עד או שהיה אחד מהם קרוב או פסול הרי אלו פטורים".

הקשו הראשונים (תוס', רמב"ן רשב"א ועוד) הרי הלכה זו ששבועת העדות חלה רק בראויין להעיד ולא בפסולים נשנתה כבר במשנה הראשונה בפרק: "שבועת העדות נוהגת באנשים וכו' ואינה נוהגת אלא בראויין להעיד", א"כ מה בא תנא זה להשמיענו בחזרתו על דין זה.

והתוס' במקום ד"ה "או" כתבו: "איצטריך למיתני הכא דאפי' אם יש שלשה עדים והשנים כשרים פטורין דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה"¹. חידוש המשנה הוא שאף אם העד שנשבע אינו פסול אלא נמצא בכת אחת עם פסולים, אין שבועת העדות נוהגת בו וזאת משום שעדותו אינה עדות על אף שכשר הוא משום הכלל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. וכיון שאף אילו העיד לא היתה מתקבלת עדותו, כאשר נשבע שאינו יודע

¹ יעויין במסכת מכות וסנהדרין שהתוס' סבור דקרוב או פסול הינו רק פסול בהגדה ולא כשיטת רש"י שגם בעד הרואה שייך זאת, וא"כ פירוש התוס' כאן צריך להיות לפי שיטת רש"י שם.

עדות אינו מתחייב בקרבן שבועת העדות, שהרי שבועת העדות מתחייבים רק במקום שאילו היה מעיד, עדותו היתה מתקבלת ומועילה.²

הרמב"ן שאף הוא הקשה קושיא זו תירץ אחרת, וזה לשון הרשב"א בהביאו תירוץ הרמב"ן: "ותירץ אפי' האמינם הנתבע על עצמו אם יבואו ויעידו שהוא יתן, אפילו כן פטורים, וכענין שאמרו בירושלמי דגרסינן התם עד אחד כשאמרו לו הרי את מקובל עלינו כשנים יכול יהא חייב, ת"ל והוא עד או ראה, עד שכשר להעיד עדות ממון".

חידוש לימדנו הרמב"ן ששבועת העדות נוהגת אמנם רק כאשר העדות מתקבלת ומועילה, אך אין בזה די, וצריך שעדות העד תהא מתקבלת מחמת שהוא כשר עפ"י דיני התורה, ואם עדותו מועילה ומתקבלת מחמת קבלת הצדדים אותו, אין זה מקיים דרישת הכתוב "והוא עד" ועל כן יהא פטור מקרבן שבועה, אם נשבע שאינו יודע עדות, על אף שאכן יודע הוא.³

אך הרשב"א לא הסתפק בהבאת תירוץ הרמב"ן אלא מיד הביא דברי התלמוד ירושלמי (פרק ד' ה"ב): "ירושלמי [ר' ירמיה בעי] קרוב מפי עצמו בשבועת העדות מהו שיהא חייב, ושמעיניה מן הדא הואיל ולא למדו מפי עצמו אלא משבועת הפקדון, מה להלן קרובין חייבין אף כאן קרובין חייבין ע"כ".

ובדברי הרשב"א הללו יש לתמוה טובא. ראשית, מה מגמתו בהבאת דברי הירושלמי הללו, שמהם מבואר שבשבועת העדות קרוב מפי עצמו חייב (האם להקשות על תירוץ הרמב"ן, או להפך, להביא ראיה לדבריו). ועוד קשה הרי במשנה נאמר פעמיים שאין שבועת העדות נוהגת אלא בראויין להעיד ולא בפסולים, א"כ כיצד יש לפרש דברי הירושלמי הנ"ל. ועוד הרי המעיין בדברי הירושלמי יראה שהרשב"א השמיט משפט מהסוגיא שם, ובמשפט הנ"ל כך נאמר: "אמר ר' יוסי קרובין שכאן למדין מקרובין שלהלן". ופירשו מפרשי הירושלמי שדברי ר' יוסי מתפרשים בתמיה, היינו האם אכן ניתן ללמוד שכשם שבשבועת הפקדון קרובים שייכים בשבועה כך בשבועת העדות, בוודאי שיש לחלק ביניהם. וא"כ צ"ע על הרשב"א שהביא רק דברי ר' ירמיה המסתפק ולא הביא את דברי ר' יוסי שהדברים פשוטים לגביו שאין שבועת העדות נוהגת בפסולים.

ובפירוש מראה הפנים על הירושלמי (פרק ד' הלכה ז') הביא את דברי הרשב"א שבתחילה הקשה מדוע נשנה פעמיים הדין ששבועת העדות אינה נוהגת בפסולים, ולאחר מכן הביא את תירוץ הרמב"ן ואח"כ את תירוץ הירושלמי. ופירש שכוונת הרשב"א בהביאו את דברי ר' ירמיה שבירושלמי לחלוק על הרמב"ן, שהרי בוודאי שאין אפשרות לבאר דברי ר' ירמיה כפשוטם שקרוב יהא חייב בשבועת העדות שהוא דלא כמשנה, אלא ודאי כוונת ר' ירמיה לפסול שקיבלו עליהם הצדדים את עדותו, ובכהאי גוונא אם כופר העד הפסול מתחייב בקרבן שבועה. וא"כ בזה ישנה סתירה לדברי הרמב"ן שפירש שחזרת התנא על דין קרוב או פסול באה ללמדנו שאף אם הצדדים קיבלו עליהם עדותו אינו מתחייב בקרבן שבועה.

² ועדיין קשה מה החידוש - הרי אינו ראוי להעיד.

³ ויעדיין בחידושי רעק"א תחילת שבועות שדן בנושא זה.

אלא שבעל מראה הפנים בעצמו הקשה על ביאור זה שהרי ר' יוסי דוחה את דברי ר' ירמיה (לדעתו אין אפשרות אחרת לפרש דברי ר' יוסי כי אם בתמיה). ומשום קושיא זו דחה את פירושו והסיק שבדברי הרשב"א חסרה שורת מסקנת הירושלמי שר' יוסי דוחה את דברי ר' ירמיה, וטעות סופר היא, אבל הרשב"א נתכוון להביא ראיה לרמב"ן שהרי ר' ירמיה התלבט האם עד פסול שקיבלו עליהם הצדדים שייך בקרבן שבועת העדות, ור' יוסי הכריע שפטור, וזו ראיה לדברי הרמב"ן.

ולענ"ד דברי בעל מראה הפנים תמוהים עד למאוד בפרשנותו את דברי הירושלמי, וכן בביאור דעת הרשב"א. ראשית לומר שחסרה בדברי הרשב"א מסקנת דברי הירושלמי בלא להסתמך על גירסה ישנה דחוק הוא עד למאוד. ועוד קשה, לומר שר' ירמיה מיירי בעד פסול שקיבלו על עצמם, ולא הזכיר זאת אף לא ברמז - דחוק עוד יותר. אך הקושיא החמורה ביותר היא, מדוע ר' ירמיה התלבט דווקא כאשר הקרוב מושבע מפי עצמו, הרי הסברא נותנת שאין חילוק כלל, ואם חייב כאשר קבלוהו הצדדים הרי שהוא חייב אף אם מושבע מפי אחרים הוא, ואם פטור הרי שפטור גם במושבע מפי עצמו אם הספק נובע מחמת שמייירי שקיבלוהו הצדדים על עצמם.

ואמנם בדבר אברהם (פרק לב אות טז) פירש דברי הרשב"א בלא להגיה בדבריו וכן בלא להוסיף על דברי ר' ירמיה דמייירי דוקא בקיבלוהו הצדדים, וזה לשונו: "אולם הרשב"א ז"ל בחידושו לשבועות (לה, א) הביא לירושלמי זה דקרבין מפי עצמן חייבין, ונראה דלא מפרש דר' יוסי בתמיה קאמר אלא דסלקא הכי במסקנה". כוונתו שר' יוסי אינו תמה אלא מסכים לדברי ר' ירמיה שכיון שלמדים מושבע מפי עצמו משבועת הפקדון הרי שדינם זהה, וכמו שבשבועת הפקדון חייב אף הפסול, אף בשבועת העדות כן. ולפי זה כוונת הרשב"א לומר על אף שנאמר במשנה שקרוב ופסול אינם שייכים בקרבן שבועת העדות, וזהו דווקא במושבע מפי אחרים, אך מושבע מפי עצמו חייב משום שדין מושבע מפי עצמו נלמד משבועת הפקדון ושם חייב אף קרוב או פסול.

יעויין בהמשך דברי הדבר אברהם שפירש שכן הלכה לשיטת הרשב"א שקרוב מפי עצמו חייב, אלא שחולק על כך הרמב"ם, וביאר שם שהיא מחלוקת ראשונים.

על אף שפירושו בדברי הרשב"א קרוב ללשון, הדברים טעונים הסבר. הרי כמו שהקדמנו בתחילת הדברים, שנחלקו ר' מאיר וחכמים בענין מושבע מפי עצמו בשבועת העדות אם חייב אף חוץ לבי"ד או שמא חייב רק בבי"ד, ובטעם הדבר נאמר שנחלקו בענין הכלל דון מינה ומינה או דון מינה ואוקי באתרה. וא"כ אמנם יתכן שלדעת ר' מאיר (דסובר דון מינה ומינה) יהא חייב קרוב בשבועת העדות כאשר מושבע מפי עצמו שהרי המקור הוא שבועת הפקדון ושם חייבים גם קרובים, וזהו אף נמוקו של ר' ירמיה בירושלמי, אבל לרבנן, הרי סוברים הם, דון מינה ואוקי באתריה, אם כך מה איכפת לן שהמקור למושבע מפי עצמו הינו שבועת הפקדון, הרי את פרטי הדין משווים לשבועת העדות, ובשבועת העדות קרוב פסול.

ועל כן נראה שצדק הדבר אברהם בפירושו את דברי הירושלמי וכן בפרשנותו לדברי הרשב"א, אולם זהו דווקא לשיטת ר"מ וכמו שמדויק מהירושלמי שהספק של ר' ירמיה נבע משום שהמקור למושבע מפי עצמו זהו שבועת הפקדון, וכך גם השיב ר' יוסי לר'

ירמיה "קרובין שכאן למדין מקרובין שלהלן". אלא שיש להקשות אם כך מדוע לא הקדים ר' ירמיה שהספק הנ"ל היינו דוקא לר' מאיר, ועל אף שבדבריו מוכח כך וכמו שהסברנו מדוע לא אמר כך בפירוש.

כדי לתרץ קושי זה נביא את דברי ר' ירמיה והקשרם. במשנה השניה בפרק שדנה בשבועת העדות אם אפשר שיהו חייבים הנשבעים יותר מפעם אחת הביא הירושלמי כך: "נפש, נפש - מה להלן מפי עצמו, אך כאן מפי עצמו. מה כאן מפי אחרים אף להלן מפי אחרים (הירושלמי מביא גזירה שוה בין שבועת העדות לשבועת הפקדון, ובא להשוות הדינים וכמו שבשבועת הפקדון חייב מושבע מפי עצמו אף בשבועת העדות כן, ומה בשבועת העדות חייב מושבע מפי אחרים אף בשבועת הפקדון כן, אלא שהמילים השוות הינם "נפש" "נפש", ולא כבבלי "תחטא" "תחטא"). ר"מ דרש גזירה האמורה בה, מה מפי עצמו שנאמר להלן, חוץ לבב"ד אף מפי עצמו שנאמר כאן, חוץ לבב"ד, ורבנן דרשי גזירה שוה האמורה בה, מה מפי אחרים שנאמר להלן, בבב"ד, אף מפי אחרים שנאמר כאן בבית דין. (המח' שבין ר' מאיר לחכמים היא האם דון מינה ומינה או דון מינה ואוקי באתרין) ר' ירמיה בעי קרוב מפי עצמו בשבועת העדות מהו שיהא חייב. נשמעיניה מן הדא הואיל ולא למדו מפיו משבועת העדות אלא משבועת הפקדון, מה להלן קרובין חייבין, אף כאן כן, אמר ר' יוסי קרובין שכאן למדין מקרובין שלהלן". א"כ המעיין יבחין שקודם לדברי ר' ירמיה הובאה המח' בין ר' מאיר לחכמים, ועל-כך מוסבים דברי ר' ירמיה, ונימוקו אף הוא מורה, שבעייתו הינה דוקא לר"מ.

אלא שעדיין יש לעיין בדברי הירושלמי הללו, מדוע הביאו את מחלוקתם של ר' מאיר וחכמים בהקשר למשנה ב' שהובאה לעיל, הרי במשנה זו הדיון נוגע למס' הפעמים שאפשר להתחייב קרבן שבועה, ומה יש כאן רמז למח' ר"מ ורבנן.

אמנם במשנה זו נתקשו הראשונים כמו שנביא לקמן. וכך מובא במשנה: "שבועת העדות כיצד אמר לשנים בואו והעידוני, שבועה שאין אנו יודעין לך עדות, או שאמרו לו אין אנו יודעים לך עדות, משביע אני עליכם ואמרו אמן הרי אלו חייבין. השביע עליהן חמש פעמים חוץ לבב"ד ובאו לבב"ד והודו פטורין, כפרו חייבין על כל אחת ואחת. והקשו הראשונים (תוס', רמב"ן, רשב"א, ריטב"א, ר"ן ועוד) מדוע המשנה מביאה שתי דוגמאות בענין שבועת העדות, ושתייהן מושבע מפי עצמו, ומה צורך יש בדוגמה השניה כאשר השביע אותם התובע לומד שהעדים אמרו אמן (ובזה חשובים הם כנשבעים מפי עצמם) הרי בשבועת העדות ישנו ג"כ דין מושבע מפי אחרים.

ובר"ן הביא תירוץ הרמב"ן אלא שהביאו בביאור יתר, וע"כ נביא לשונו: "וא"ת עוד, תנא דמתניתין דתני שבועת העדות כיצד אמאי נקטה במושבע מפי עצמו דהיינו שבועה שאין אנו יודעין לך עדות, אי נמי משביע אני עליכם ואמרו אמן, ולא נקטה במושבע מפי אחרים. י"ל - רבותא קמ"ל דאפילו מושבעין מפי עצמן ובאו לבב"ד והודו - פטורין, ואעפ"י שכפרו חוץ לבב"ד, ואפילו לר"מ, דאע"ג דר"מ מחייב במושבע מפי עצמו בין בפני בב"ד ובין שלא בפני בב"ד הני מילי כגון שכפר חוץ לבב"ד ולא בא בפני בב"ד והודה, אבל בא והודה פטור, ולא אמרינן בהכי דון מינה מפקדון משום דבעדות כה"ג כפירת דברים

בעלמא הוא, שהרי כפר במקום שאין העדות מועיל והודה במקום הצריך, מה שאין כן בפקדון שכפירתה בכל מקום שוה".

למדנו מדברי הר"ן שמשנה זו באה לחדש אליבא דר"מ דבר גדול וע"כ נקטה דווקא במושבע מפי עצמו, והוא שאף שר"מ סובר דון מינה ומינה במקום שאם נלמד כן הרי שזה לא יקרא כבר שבועת העדות לא למדים זאת מפקדון, משום שעניינים מהותיים שהם בהגדרת שבועת העדות אין למדין משבועת הפקדון. ומשום כך, אף שבשבועת הפקדון - קרובים בכלל, בשבועת העדות - אין הם שייכים שהרי זו לא תקרא כפירת עדות אלא כפירת דברים.

מובנים עתה דברי הירושלמי שדווקא במשנה זו הביאו מח' ר' מאיר וחכמים, שהרי במשנה זו ישנם סייגים למחלוקת, ואף שר"מ סובר שבעקרון הכלל הוא דון מינה ומינה כאשר ישנה הדבר את הגדרת הנלמד לא למדים זאת, מעתה מובנת מאוד שאלתו של ר' ירמיה האם פסול של קרובים בשבועת העדות דין מהותי הוא, ועל כן אף לפי ר"מ, אין שייך לחייבו בשבועת העדות, שהרי אפשר שכפירת קרוב נחשבת ככפירת דברים בעלמא, או שמא דומה הדבר לשבועה חוץ לבי"ד, שלמדים אנו לשבועת העדות במושבע מפי עצמו.

אפשר א"כ לומר שהמח' אם אמרין דון מינה ומינה, או דון מינה ואוקי באתרה אינה מח' כללית, (דאם אמרין במקום אחד דון מינה ומינה מעתה צריך בכל מקום לומר כך), אלא כל מקרה נידון לגופו. היינו, שבעיקרון הכל מסכימים שהכלל הוא דון מינה ומינה, אלא שעניינים מהותיים אין למדים מן המלמד, ובכל מקום ישנה מח' האם עניינים אלו מהותיים הם או שאינם מהותיים. ומעתה אין להקשות על הרמב"ם שסותר עצמו, משום שהכלל הוא, שאין בזה כלל.